

*Óváryné
Herpai Dóra*

A DIAKÓNUS MINT KERESZTYÉN SZOCIÁLIS MUNKÁS? SZEREPÉRTTELMEZÉSI ÉS ETIKAI DILEMMÁK A DIAKÓNUSI SZOLGÁLATBAN

Református diakónusként és szociális munkásként keresztyén intézményben végzem mindennapi munkámat, melynek során magam is szembesültem azzal a feszültséggel, amely a diakónusi küldetés és a szociális munka világnézetileg semleges szakmai normái között húzódik. Amikor szenvedő, kiszolgáltatott emberek mellett állok, egyszerűen vagyok jelen Krisztus küldöttként és a szakma etikai kódexének alávetett segítő szakemberként. Ez a kettősség nem csupán személyes megélés, hanem a gyakorlatban is jelentkező, szabályozási szinten megragadható feszültség. Tanulmányomban ebből a tapasztalati kiindulópontból vizsgálom a diakónus szerepének értelmezési és etikai kérdéseit, különös tekintettel arra, hogy a református egyházi önértelmezés és a szociális munka szakmai szabályai miként kerülnek egymással ellentmondásba. A tanulmány célja elsősorban az, hogy a diakónusok és a szociális munkások számára segítséget adjon a helyzet megértéséhez és tisztázásához.

A diakónia és a diakónus fogalmának református értelmezése

A köznyelvben a diakónia leggyakrabban a szeretetszolgálat szinonimájaként jelenik meg, amelyen a rászorulóknak testi és lelki segítségét értjük. Református értelemben azonban ennél többről van szó: a diakónia olyan szolgálat, amely Isten iránti engedelmességből fakad, és Krisztus szeretetének közvetítését célozza az emberi szükséghelyzetekben. A diakónus a szolgálat hordozója többféle értelemben. A református egyházi gyakorlatban megkülönböztethető a hivatásos diakónus, aki egyházi intézményben vagy gyülekezetben munkaviszonyban lát el diakóniai feladatokat, valamint az önkéntes diakónus, aki elhivatottságból, fizetség

nélkül végez szolgálatot. Mindkét esetben közös vonás, hogy a diakónusi identitás nem csupán feladatkör, hanem hitbeli elköteleződés.

A diakónus feladata Kálvin értelmezésében elsősorban a szegények és elesettek gondozása, valamint az egyház anyagi javaival való felelős gazdálkodás. Az Apostolok Cselekedeteiről szóló magyarázataiban hangsúlyozza, hogy a diakónusok kiválasztása az apostoli szolgálat tehermentesítését szolgálta, hogy az igehirdetés akadálytalanul folyhasson amellet, hogy a gyülekezetben jelentkező szociális szükségletek sem maradnak ellátatlanul. Kálvin különbséget tett az anyagi javak kezelői és a tényleges gondozói feladatok között, felismerve, hogy a diakónia sokrétű szolgálat, amely különböző ajánlékokat és készségeket igényel.¹

Victor János arra mutat rá, hogy az Apostolok Cselekedeteiben szereplő diakónusok példája szerint a diakónusi szolgálat fontos része az evangélium hirdetése. „Noha a jeruzsálemi gyülekezet azért választott hét diakónust, hogy egyéb fontos teendők miatt az apostoloknak ne kelljen az Igét elhagyniuk, ezek közül a kifejezetten nem igehirdetői szolgálattal megbízott emberek közül az egyik, István, nemsokára úgy jelenik meg előttünk, mint hatalmas igehirdető, és egy másikat, Fülöpöt is kevéssel ezután a »prédikálás« foglalatosságában figyelhetünk meg.”²

Makkai Sándor nagy hangsúlyt helyez a diakónusok képzésére és szakmai felkészültségére. Meggyőződése, hogy a szeretetszolgálat nem végezhető pusztán jó lellekkel: a testi, lelki és szociális szükségek szakszerű ellátása elengedhetetlen ahhoz, hogy a segítség valóban építő legyen. A diakónus így egyszerre lelki és szakmai szolgálattevő, aki az egyház küldetését képviseli a rászorulóknak felé. Értelmezése szerint a diakónia teszi hitelessé mindazt, amit az egyház Krisztusról hirdet. Következtetése, hogy „a diakónia valójában csak az egyház tevékenysége lehet, ami azt jelenti, hogy egyéni diakónia nincs”.³

Kiss Ferenc diakóniai gondolkodásában a szeretetszolgálat elsősorban nem intézményi, hanem közösségi kérdés. Jelmondata – „Nem egytől sokat, hanem mindenkitől valamit!”⁴ – azt fejezi ki, hogy a diakónia az egész gyülekezet felelőssége, és mint ilyen, elsősorban nem specializált segítő tevékenység, hanem a hit gyakorlásának tanulási folyamata. A diakónia ott kezdődik, ahol az egyház nem elégszik meg az ige hirdetésével, hanem kész belépni az emberi nyomorúság konkrét valóságába. Hangsúlyozza, hogy a diakónia mindig személyes találkozás. Nem általános segítői elvek megvalósulása, hanem egyes emberek felé való odafordulás, melynek során a segítő és a segített egyaránt Krisztussal találkozik.⁵

1 KÁLVIN János: *Institutio Christianae Religionis: A keresztyén vallás rendszere*, II. kötet, ford. Ceglédi Sándor – Rábold Gusztáv, Budapest, Egyetemi Nyomda, 1995, 344.

2 Dr. VICTOR János: *Egyház és egyházalkotmány. A Tiszáninnen Egházkerületi Lelkesi Konferencián elhangzott két előadás*, Sárospatak, Csehi Lajos, 1946.

3 MAKKAI Sándor: *Élő gyülekezet. Tanulmányok, előadások a gyülekezeti misszió közösségi szolgálatának köréből*, Debrecen, Református Egyetemes Konvent Sajtóosztálya, 1948, 94.

4 KISS Ferenc: Professzori beszéd; elhangzott 1931. május 7-én az Országos Református Szeretetszövetség megalakulásakor tartott zsinati ülésen, in FEKETE Károly (szerk.): *Kiss Ferenc életműve*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2016, 110–113.

5 KISS Ferenc: Új borhoz új tömlő – Az egyházi reform kérdéséhez (1947), in FEKETE: i. m., 125–132.

Juhász Zsófia rámutat arra, hogy a diakónia nem pusztán feladata, hanem szükséglete is az egyháznak, mert a szolgálat végzése a szolgálót is megerősíti.⁶ Hangsúlyozza a szeretet megnyilvánulásának lelki és testi valóságát; az alapvető fizikai szükségletekről való gondoskodás, a tiszta ruha biztosítása épp olyan fontos, mint az érintés, a beszélgetés vagy éppen a lelkigondozás. A szeretetnek e kettős, testi és lelki dimenziója a súlyosan kiszolgáltatott emberek felé fordulva egyszerre hitvallás és szakmai felelősségvállalás. A diakónus személyében Krisztus szakmailag felkészült küldöttét látja, aki szolgálatvégzése során maga is gazdagodik életismeretben, emberismeretben és istenismeretben.⁷

Nagy István a diakóniát mindenekelőtt krisztológiai és ekkleziológiai összefüggésben értelmezi; nem segítő szakmai tevékenységként, hanem Krisztus főpapi és irgalmas szolgálatának egyházi folytatásaként. Az egyház lényegi életmegnyilvánulásaként, amely Isten dicsőségére a szentek közösségében valósul meg, és a hívők nyomorúságának enyhítésére irányul. A szeretetszolgálat a diakónusi tisztség révén válhat az egyház állandó, szervezett és hivatalos funkciójává.⁸

Közös vonás a fenti meghatározásokban, hogy a diakónust nem pusztán segítőként, hanem az egyházi szolgálat hordozójaként értelmezik, miközben eltérő hangsúlyokat helyeznek a lelki, közösségi és társadalmi dimenziókra.

Diakóniaértelmezés egyházunk törvényeiben

A Magyarországi Református Egyház jogszabályainak áttekintése alapján kijelenthető, hogy a diakónia az egyház önértelmezésének és küldetésének lényegi része. Az 1967-es I. törvény preambulumban kimondja, hogy a diakónia végzésének mozgatórugója a Krisztus főpapi szolgálatában való részesedés, hiszen Krisztus úgy volt jelen ebben a világban, mint aki szolgál, és tanítványainak ebben is követniük kell őt.⁹ A diakónia tehát krisztológiai megalapozottságot kap: nem humanitárius tevékenység, hanem Jézus Krisztus szolgáló jelenlétének valósága.

Ezt a teológiai alapvetést konkretizálja a missziói törvény,¹⁰ amely a gyülekezeti misszió főbb területei közé sorolja a diakóniai gondozást, a segítségre szorulókat támogatását. A diakónia itt sem szociális tevékenységként, hanem a gyülekezeti élet evangelizáló küldetésének konkrét formájaként jelenik meg.

A diakónia szervezeti szabályozását részletesen a szeretetszolgálati törvény bontja ki.¹¹ Leszögezi, hogy – mivel az egyház a gyülekezeteiben él – maga a gyülekezet a szeretetszolgálat legfontosabb területe. A diakónia megvalósulásáról minden gyülekezetnek gondoskodnia kell, mégpedig diakónusok, diakóniai munkások, presbiterek

6 JUHÁSZ Zsófia: Az intézményi diakónia öt tanítása, in BIRINYI-KOTHENCZ Júlia (szerk.): *Juhász Zsófia élete és diakóniai munkássága*, Budapest, Kálvin Kiadó, 2016, 67–68.

7 JUHÁSZ Zsófia: A diakónia gyakorlásának hármas hasznáról, in BIRINYI-KOTHENCZ: i. m., 69–71.

8 Dr. NAGY István: *Diakónika*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kar, 2012, 20.

9 1967. évi I. törvény a Magyarországi Református Egyházról és szolgálatáról, Preambulum; 5. §.

10 1995. évi II. törvény a Magyarországi Református Egyház missziójáról, 5. § (f).

11 2000. évi II. törvény a Magyarországi Református Egyház szeretetszolgálatáról.

és a gyülekezeti tagok bevonásával. A törvény meghatározása szerint diakónusnak az tekinthető, aki egyháztag, belső elhívással rendelkezik, és megfelelő szakképzettséget szerzett. Azokban a gyülekezetekben, amelyek intézményfenntartóként működnek, kötelező főállású diakónus alkalmazása. Emellett ajánlott, hogy a gyülekezetek akár önállóan, akár összefogva alkalmazzanak szakképzett diakónust, akinek a beiktatására – fogadalomtételét és a hároméves gyakorlati idő elteltét követően – ünnepi istentisztelet keretében, felszenteléssel kerül sor.¹²

A felsőfokú diakónusképzés

Az előzőekben megismert célok megvalósulását kevésbé segíti, hogy egyházunk felsőoktatási törvénye¹³ a diakónia alapképzési szakot a „nem egyházi alkalmazott, hitéleti szakok” közé sorolja.¹⁴ A képzés felépítéséről zsinati határozat¹⁵ rendelkezik, mely célként a keresztyén értékrendre épülő, korszerű szociális és társadalomtudományi kompetenciákkal rendelkező szakemberek felkészítését fogalmazza meg. Kiemeli, hogy a végzett hallgatók képesek legyenek a rászorulóknak testi, szociális, lelki és spirituális szükségleteinek komplex kezelésére, a társadalmi egyenlőtlenségek felismerésére és kezelésében való közreműködésre, valamint az együttműködésre az egyházi és állami ellátórendszerekben. Mindemellett „ismerik, és felkészülten használják az állami szervezetek előírásait, dokumentációit, a szakmai információforrásokat, a korszerű technikai eszközrendszert. Kompetens módon működnek közre az állami és az egyházi mikro- és makro környezet közös érdekeltségén alapuló problémamegoldó tevékenységében”.¹⁶ A képzés ennek megfelelően jelentős társadalomtudományi, jogi, szociálpolitikai és pszichológiai ismeretanyagra épül, amelyet a diakónia elmélete, módszertana és gyakorlati teológiai alapozás egészít ki.

Elmondható, hogy a jelenlegi képzési struktúra alapján a szakképzett diakónus korszerű tudással rendelkező, rendszerszinten gondolkodó, professzionális szociális szakemberré válik. Így tehát a képzési célok teljesülnek – mégis szorongató az a hiány, amely a missziói és gyülekezeti célok háttérbe szorulásából fakad. A gyülekezeten belüli hitbéli növekedés, az egymás terhére hordozó keresztyén közösség formálása, a lelkipásztorral és presbitériummal való együttműködés, valamint a diakónia evangelizáló szerepe nem kap kellő súlyt. A hallgatók alig vagy semennyire sem ismerik meg az egyház aktuális belső folyamatait, a gyülekezetek valós nehézségeit, kihívásait, a lelkipásztori és a diakónusi szolgálat együttműködésének áldásait és nehézségeit.

A végzett diakónusok jó felkészültséget szereznek a szociális ellátórendszer bármely területén történő szakmai működésre, de kevésbé érezhetik magukat otthonosan a gyülekezeti közegben, ahol a szolgálat nem csupán szakmai, hanem közösségi és lelki

12 Uo., 12–17. §.

13 2014. évi V. törvény a Magyarországi Református Egyház felsőoktatásáról.

14 Uo., 17. § (6).

15 116/2006. Zsinati határozat a diakónia alapképzési szak képzési és kimeneti követelményeiről.

16 Uo.

természetű is. A gyülekezetben végzett diakóniai munka ugyanis a közösség életének szerves része: kapcsolódik az istentiszteleti élethez, a lelkipásztor személyéhez, a missziói stratégiához és a presbitérium működéséhez. Ehhez nem csupán segítői szakmai felkészültség szükséges, hanem egyházi önismeret és a szolgálati szerephatárok ismerete. Ha ezek nem kapnak kellő hangsúlyt a képzésben, a diakónus könnyen külső szakemberré válik a gyülekezet számára, nem pedig annak belső, természetes szolgálattevőjévé.

A missziói és gyülekezeti szempont háttérbe szorulása komoly identitásbeli kérdéseket vet fel. A diakónia a református egyház önértelmezése szerint az egyház küldetésének része. Ha a diakónus képzése túlnyomórészt a szakmai kompetenciák fejlesztésére koncentrál, miközben a missziói célok kevésbé hangsúlyosak, akkor szolgálatának végzése során elszakadhat attól az egyházi élettől, amelyből teológiailag ered. Ezt tapasztalhatjuk napjainkban, amikor a diakóniát keresztyén szociális munkaként tudjuk értelmezni.

Kortárs lelkészek körében végzett kutatási tapasztalatok¹⁷ alapján kirajzolódik, hogy a megkérdezett szolgálattevők látása a diakónusok szerepéről igen komoly eltérést mutat. A jövőre vonatkozóan két fő irány rajzolódik ki: az egyik a diakónia további professzionalizálódását sürgeti, a másik a gyülekezeti beágyazottság megerősítését tartja elsődlegesnek.

Református egyházunkban a diakóniai szolgálat legnagyobb megbecsültsége talán a diakonissza testvérekhez kapcsolódik. Ma is létező vágy vagy törekvés egyházon belül, hogy újra életre keljenek az anyaházak,¹⁸ amelyek működésének a kommunista államhatalom kényszerrel vetett véget. Érdemes átgondolni – egy pillanatig sem vitatva a diakonissza testvérek szolgálatának és elhivatottságának jelentőségét –, hogy az anyaházak működése mennyire illeszkedik református egyházunk életébe. A diakonissza testvérek szolgálata sokkal inkább emlékeztet a szerzetesnővéri életmódra, mint arra a diakónusi szolgálatra, amit a Szentírásból megismertünk.

A református diakónus identitás megszilárdulását nehezítő tényezők sorát bővíti a jóval nagyobb lélekszámú római katolikus diakonátus. A katolikus egyházban a diakónusok a papi szolgálathoz kapcsolódó ún. szerpapi feladatokat látják el.¹⁹ Sok-sok körülmény van tehát, ami egyházon kívül és belül ellentmondásos képzeteket alakít ki a diakónus személyével kapcsolatban, és erre egyházunk a mai napig nem tudott következetes választ adni.

Szakképzett diakónus a gyülekezetekben

Amennyiben egy szakképzett diakónus gyülekezeti szolgálatba áll, elkerülhetetlenül találkozik a tisztázatlan szerephatárokból fakadó feszültségekkel. A diakónus számára komoly kihívás, hogy megtalálja saját szerepét abban a munkarendben, amit a lelkész és a presbitérium kialakított. Arra nem kapott felkészítést, hogy gyülekezeti környe-

17 ÓVÁRYNÉ HERPAI DÓRA: *A diakónus szerepe és lehetőségei egyházunkban és a világban*, Szakdolgozat, Nagykőrös, Károli Gáspár Református Egyetem, 2016.

18 Uo., 73.

19 GÁL Ferenc – ERDŐ Péter: Diakónus, in DIÓS István – VICZIÁN János (szerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*, 2. kötet, *Bor-Éhe*, Budapest, Szent István Társulat, 1996, 603–605.

zetben hogyan bontakoztassa ki és kamatoztassa azt a széles ismeretkört és eszköztárat, amit képzése során elsajátított.

Mi lehet a megoldás? Képzési oldalról mindenekelőtt fontos ragaszkodni ahhoz, hogy a diakónusképzésben – az alapellátásban vagy szakellátásban eltöltött szociális munkás gyakorlat mellett – megmaradjon a kötelező gyülekezeti gyakorlat. Ma ez sok esetben sajnos kiváltható családsegítő szolgáltatnál töltött gyakorlattal, aminek elsősorban a gyakorlati helyként elfogadott gyülekezetek alacsony száma az oka. A probléma hátterében az áll, hogy a képző intézmények többnyire olyan gyülekezetet fogadnak el gyakorlati helyként, amely főállású diakónust foglalkoztat – ilyen pedig igen kevés van.

Indokolt volna lehetővé tenni, hogy a diakónushallgatók kötelező gyakorlatukat saját gyülekezetükben teljesíthessék. A terepkoordinátor és a gyülekezeti lelkipásztor közös tervezése alapján végzett szolgálat lehetőséget adna arra, hogy a diakónus hallgató konkrét gyülekezeti szükségletekre fókuszálva végezze munkáját. Ez nemcsak a hallgató fejlődését segítené, hanem a gyülekezet épülését is szolgálná. A presbitérium és a gyülekezeti tagok így nem elvont fogalomként, hanem konkrét tapasztalatként találkoznának a professzionális diakóniával.

A saját gyülekezetben végzett gyakorlat további előnye, hogy a diakónushallgató a képzés biztonságos keretei között feldolgozhatná azokat a személyes és szakmai kihívásokat, amelyek az önálló szolgálat során óhatatlanul jelentkeznek.

Szakképzett diakónus az intézményekben

Az egyház rögzített célja, hogy szakképzett diakónusok álljanak gyülekezeti szolgálatba. A tapasztalatok ugyanakkor azt mutatják, hogy a gyülekezetek – kevés kivételtől eltekintve – diakónust nem státuszban, hanem önkéntes formában foglalkoztatnak. A felsőfokú végzettségű diakónusok foglalkoztatása érdekében a korábban részletezett szeretetszolgálati törvény rendelkezik arról, hogy az egyházi fenntartású szociális intézményekben mindenhol alkalmazzanak főállású diakónust. Sajnos ez a mai napig nem valósult meg. Ennek kapcsán viszont megfogalmazódott és erősödött az a törekvés, hogy intézményi szociális munkás munkakörben diakónusokat is foglalkoztathassanak.

A vonatkozó rendeletekben a munkaköri leírásoknál, illetve a foglalkoztathatóságnál a végzettségekkel kapcsolatban egyre szélesedtek azok a munkakörök, amelyeket világi intézményekben diakónusok is betölthetnek. Mára – a jogszabályok szerint – a szociális munkással és a szociálpedagógussal egyenrangúvá vált a diakónus végzettség.²⁰

Részben erre adott válaszként tekinthetünk arra, ahogyan a Szociális Munka Etikai Kódexe változott. Ma, amikor azt mondjuk, hogy a diakónus keresztény szociális munkás – hiszen ebbe az irányba mozdult el a diakónusképzés –, akkor nem feledkezhetünk meg arról, hogy a szociális szakma etikai kódexében megjelenő önmeghatározás

20 3. számú melléklet az 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelethez: *A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézményekben foglalkoztatottnak az adott munkakör betöltéséhez szükséges képesítési minimum előírásai*, URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000001.scm#> Utolsó letöltés: 2026. 01. 12.

szerint „a szociális munka a humanitárius és demokratikus eszmékből fejlődött és az emberi méltóság tiszteletben tartásán alapszik”.²¹

A Szociális Munka Etikai Kódexe

A Magyarországi Szociális Szakmai Szövetség Etikai Kollégiuma rendszeresen felülvizsgálja és kiadja a Szociális Munka Etikai Kódexét. A kódex módosításai tükrözik a szakmai értékek súlypontjait. A 2000. évi kódex már tartalmazta a világnézetek és a vallás szerinti megkülönböztetés tilalmát, továbbá rögzítette a kliens önrendelkezésének támogatását, ami azt is jelenti, hogy szociális munkát végző személy a segítői folyamatban vallási tevékenységet nem végezhet. A 2011-es módosítás óta ez a szabály a szociális szolgáltatást végző szervezetekre is vonatkozik. Kimondja, hogy a „szociális munkát végző szervezet nem használhatja fel a segítő folyamatot vallási meggyőződés befolyásolása érdekében”.²²

A szabályozás megkülönböztetést tesz a szakmai szociális munka és a vallási misszió között. A keresztyén háttérű szociális szakember (például lelkész vagy diakónus) munkája során nem elfogadható, ha a kliens hitéletébe vagy világnézetébe való beavatkozás válik elsődleges céljá. Az etikai kódex éppen azt írja elő, hogy a segítségnyújtás során a kliens érdekeit és autonómiáját tartsák szem előtt, nem pedig a segítő személyes meggyőződését. A kódex világosan megtiltja, hogy a kliens függőségi helyzetét kihasználva befolyásolják hitelveit. Mindebből az következik, hogy a szociális munka etikai szabályai szerint a kliens autonómiájának és vallásszabadságának tiszteletben tartása olyan szakmai alapelv, amely minden érintett segítőtől megkívánja a „világnézeti semlegességet” a gyakorlatban is.

Diakónus szerepzavarban

Az, ami a diakónust – függetlenül a munkakörétől – alapvetően megkülönbözteti a szociális munkástól, a küldetésének célja: Krisztushoz vezetni a szükségben szenvedő embert. Ezt a célt nem tudja képviselni olyan munkakörben, ahol világnézeti semlegességet kell vállalnia, és tartózkodnia kell attól, hogy a rászoruló embert vallási meggyőződésében befolyásolja. A szociális munka etikai kódexe utóbbit egyértelműen előírja. Ez a helyzet nem pusztán egyéni szerepkonfliktust jelent, hanem két eltérő alapra épülő szabályozás ütközését, ami a mindennapi gyakorlatban jelenik meg.

Egyházunkban ma úgynevezett társadalmi missziók működnek, ami azt jelenti, hogy az egyház ezeken keresztül igyekszik a különböző szükséghelyzetekben szenvedő embereknek segíteni. Ezeket a társadalmi missziókat ma a szeretetszolgálat fogja össze. Ide sorolhatjuk a hajléktalanmissziót, iszákosmentő missziót, drogmissziót, vakmisz-

21 SZOCIÁLIS SZAKMAI SZÖVETSÉG ETIKAI KOLLÉGIUMA: *Szociális munka etikai kódexe, A 2021–2022-ben felülvizsgált kiadás*, Preambulum, URL: https://3sz.hu/wp-content/uploads/2025/02/Etikai_Kodex_2021-2022-1.pdf Utolsó letöltés: 2026. 01. 12.

22 Uo., 3.11.

sziót, siketmissziót és más missziói területeket. Mindezeken kívül egyházunk fenntartásában működnek olyan szociális intézmények, amelyek kifejezetten a szükségben szenvedők segítségét és méltó ellátását tűzték ki célul. Sok-sok idősothton, fogyatékos otthon, szenvedélybetegek, pszichiátriai betegek nappali ellátása vagy éppen gondozóháza, amelyek egyházi fenntartásban működnek.

Fontos látni, hogy a gyakorlatban mit jelent a rászoruló ember segítése esetében a különbség. Az a különbség, hogy a szociális munka etikai kódexét szem előtt tartva emberbaráti és humanitárius céllal igyekszik valakinek segíteni a szociális szakember, vagy azzal az indíttatással, ami a diakónusé. Utóbbi azt jelenti, hogy az ellátórendszer keretei által elérhető segítői utak mellett igyekszik felmutatni Jézus Krisztus szeretetét és irgalmát, mert diakónusként ez a küldetése.

Két konkrét eset bemutatása

Egy szenvedélybeteg-ellátó intézményben, ahol szenvedélybeteg emberekkel dolgozom, szociális munkásként az volna a feladatom, hogy a szociális szakma szabályai szerint, az addiktológiai irányelveket figyelembe véve segítsem a szenvedélybeteg embert a felépülésben. Elsegítsem önsegítő csoportokba, segítsem abban, hogy megértse és elfogadja, hogy élete végéig beteg marad, mert a világi megközelítés szerint betegsége gyógyíthatatlan, és egy tünetmentes állapot fenntartása a legnagyobb cél, amit elérhet. Az absztinencia megtartásához különböző technikák, gyakorlatok elsajátításában lehetek segítségére.

Diakónusként egészen mást gondolok erről a kérdésről, mert hitemből fakadóan a probléma megközelítése is egészen más. A probléma lényegét nem a szerfüggőségben látom, hanem az Istentől való elszakadásban, ami a legsúlyosabb lelki hiányállapot, lelki szükséglet. Ebből következően a kulcs, a megoldás a szabadító Jézus Krisztus lesz, aki a függőségből képes megszabadítani az embert, képes újjáteremteni, újjáalkotni az ő függő természetét, és képes olyan szabadságot adni, aminek része az is, hogy az egyénnek már nem szükséges innia. Tehát nem pusztán módszereket fogok tanítani ennek az embernek, hanem beszélek neki Krisztusról és arról, hogy igenis van szabadulás, mert van szabadító. Ahhoz, hogy ebből a béklyóból megszabaduljon, mindenekelőtt Krisztus szabadítását szükséges kérnie és elfogadnia, és én ennek a lelki életgyógyulásnak az útján tudom őt segíteni. Teljesen nyilvánvaló, hogy ez nem semleges világnézetileg, sőt világi szóhasználatnál élve kifejezetten térítő tevékenységnek számít egy kiszolgáltatott, rászoruló ember esetében. Erről szólnak az izákosmentő misszió mindennapjai.

Hasonló a helyzet akkor is, amikor olyan érzékeny kérdés kerül elő, mint a bizonytalan szexuális orientációjú kliens kérdése. Szendélybetegként jelentkezett segítségért egy biológiai nőként született ember, aki éppen a férfivá válás útján haladt, már megkezdődtek a hormonkezelések, és bizonyos operációkat is elvégeztek rajta. Első beszélgetésünkkor mindezt feltárta, és elmondta, hogy évtizedek óta súlyos alkohol- és kábítószer-függőségben szenved, amiből szabadulni szeretne, és ehhez kéri segítségünket. Szociális munkásként, ahol a világnézeti semlegesség és a kliens meggyőződése kell,

hogy legyen a kiindulópontom, azon az úton kell kísérnem, amit ő választott, nevezetesen a transzszexualitás útján. Megismertetnem vele azokat a segítői utakat, addikcióval kapcsolatos csoportokat, kezelési lehetőségeket, amelyek erőforrásai lehetnek a józanság kialakításában. Ilyen helyzetben feladatom, hogy alapvetően arra a problémára reagáljak, amihez segítséget kér: a szerfüggőségre és a meg nem értettséggel, kirekesztettségérzéssel járó feszültségre, ami a szexuálisidentitás-változásához kapcsolódik. A szakma etikai szabályai szerint ebben a helyzetben a kliens autonómiájának tiszteletben tartása azt kívánja meg, hogy az általa megfogalmazott célok elérésében igyekezzem őt támogatni. Feladatom, hogy megismertessem vele azokat a segítői utakat, civil szervezeteket, szakembereket, akik a hasonló helyzetben lévők érdekvédelmével foglalkoznak, és a transzszexualitással járó testi-lelki nehézségek feldolgozásában segítséget nyújtanak.

Diakónusként alapvetően más a kiindulópontom, a problémalátásom. A Szentírás tanítása alapján nemcsak hitbeli, hanem szakmai meggyőződése, hogy ennek az embernek a szenvedélybetegsége alapvetően összefügg szexuálisidentitás-válságával. Mindkét problémára olyan lelki megköötöttségként tekintek, amelyből szükséges és lehetséges a szabadulás. Diakónusként őszintén el kellett mondanom ennek az embernek, hogy az általa választott úton nem kísérhetem, mert személyes és szakmai meggyőződése szerint az nem gyógyuláshoz, hanem állapotromláshoz vezet. Elmondtam azt is, hogy abban tudom segíteni, ha a szexuálisidentitás-válságából is szeretne meggyógyulni abban az értelemben, hogy szeretné elfogadni, hogy az Isten testi-lelki egységben teremtette meg őt abban a nemben, amit fogantatásakor kapott.

Ezek olyan, vallási meggyőződésen alapuló etikai kérdések, illetve meggyőzések, amelyeket a Szociális Munka Etikai Kódexe szerint nem szabad a klienssel megosztanom, hiszen befolyásoló tényezőként sértik az ő autonómiáját. Diakónusként viszont – mivel önértelmezésem szerint Krisztus küldötteként vagyok jelen a segítői szolgálatban – kifejezetten dolgom felmutatni azt a Jézus Krisztust, aki meg tudja békéltetni az embert önmagával. Aki az egyetlen forrása annak a lelki békességnek, ami szabadulást jelenthet a legsúlyosabb megköötöttségekből.

Szenvedélybetegek között végzett szolgálatom során – keresztyén szeretetszolgálati intézményben is – naponta találkozom azzal az etikai dilemmával, hogy olyan szenvedő embereknek beszélek Jézus Krisztusról, akiknek alapvetően nem Isten keresése és megtalálása a célja. Mégis küldetésem része elmondani nekik, hogy létezik a gyógyító, aki a gyógyulást meghozhatja az ő nyomorúságukra is.

A jelenlegi helyzet ellentmondásai

A fentiek alapján nyilvánvaló, hogy a diakónus munkavégzése során a szociális segítői szakma módszertanát sok esetben kiegészíti vagy éppen felülírja az a missziói parancs, ami küldetésének alapja. Világi intézményben, szociális munkás munkakörben az etikai kódex semlegességet megkövetelő előírása és a hitéleti képzést biztosító egyház missziói parancsa önmeghasonlásra és feloldhatatlan szerepzavarra ítéli a diakónusokat. Vagy feladja saját missziói küldetését, vagy szembefordul munkahelye szakmai etikai elvárásaival.

Diakóniai megközelítésből mindez a kliens számára is probléma, mert elesik azoktól a megoldási lehetőségektől, erőforrásoktól, amit a keresztyén tanítás, a keresztyén vigasztalás jelent.

A szociális szakma számára az okoz zavart, hogy nem tudja értelmezni a diakónus személyét. Valójában a keresztyén szociális munka fogalmát sem tudja értelmezni – hiába nevezzük így a diakóniát –, mert a szociális munka jelenlegi önmeghatározása szerint világnézetileg semleges, tehát nem lehet keresztyén. A szociális munkát végző ember keresztyén hite – éppen az etikai kódexben megfogalmazottak miatt – jelenleg nem a szakmaisághoz, hanem a saját személyes identitáshoz tartozó kérdésnek, vagyis magánügynek minősül.

Mi lehet a feloldása ennek a szakmai etikai dilemmának?

A fentiek alapján nem elegendő a problémát egyéni szinten kezelni. Olyan megoldásra van szükség, amely képes a jelenlegi ellentmondást szabályozási szinten rendezni.

Megoldást jelenthetne, ha a Szociális Munka Etikai Kódexe mellett létrejönne a Keresztyén Szociális Munka Etikai Kódexe, amely valódi tartalommal töltené meg a keresztyén szociális munka fogalmát, és világos keretet adna a diakónusi szolgálat és a szociális szakmai munka kapcsolatának. Biztosítaná, hogy a diakónusok keresztyén hitüket ne csak személyes hitként, a munkakörön kívül tartva élhessék meg, hanem szakmai szolgálatuk végzésének erőforrásaként és eszközeként is használják.

A Keresztyén Szociális Munka Etikai Kódexének megalkotása több haszonnal is járna:

- » Védelmet nyújtana a szakképzett diakónusoknak, hogy hitüket felvállalva végezhessek magas szintű szakmai munkájukat.
- » Keretek közé terelné és szabályozná a szakmai munka elvégzése során megjelenő missziói szolgálat gyakorlatát és az ezzel kapcsolatban felmerülő etikai kérdéseket.
- » Biztosítaná, hogy a segítői folyamatban lehetőségként megjelenjen a keresztyén hitből természetesen fakadó segítségnyújtás. Az imádság mint erőforrás gyakorlásának, a Szentírás mint életgyógyító útmutatás megismerésének lehetősége, a keresztyén gyülekezetek mint segítői támaszközösségek felkeresésének lehetősége mind-mind szakmai módszerként is alkalmazhatók lehetnének a szenvedő emberek segítésében.
- » Lehetőséget biztosítana arra is, hogy azok a világi képzettséggel rendelkező szociális segítő szakemberek, akik egyébként hitben élő keresztyének, szakmaiságukat felvállaltan a keresztyén értékek és etikai elvek alapján gyakorolják.
- » Fontos leszögezni ebben a kódexben, hogy a segítségre szorulóknak minden helyzetben joga van nemet mondani, joga van nem élni ezekkel a lehetőségekkel, joga van azt kérni, hogy neki ne beszéljenek a keresztyén tanításról, és amennyiben ezt kéri, ezt a jogát tiszteletben kell tartani.

Az egyházunk fenntartásában működő szociális intézményekben a keresztyén etikai kódexet alkalmazzák, a világi intézmények pedig eldönthetnék, hogy a világi Szociális Munka Etikai Kódexe mellett lehetőséget biztosítanak-e arra keresztyén munkatársaiknak, hogy a Keresztyén Szociális Munka Etikai Kódexe alapján végezzék szakmai működésüket.

Összegzés

A tanulmányban bemutatott feszültségek nem kizárólag hazai sajátosságok, jelen írás azonban kifejezetten a magyar református egyházi és jogi helyzetre összpontosít. Célja, hogy a gyakorlatban szolgáló református diakónusok számára segítséget adjon a helyzet értelmezéséhez, és hozzájáruljon a jelenlegi ellentmondások rendezéséhez.

A diakónus mint keresztyén szociális munkás kérdése túlmutat a szakmai kompetenciák és jogszabályi keretek összehangolásán. A kérdés valójában az, hogy a diakónia megőrzi-e Krisztusból fakadó lényegét egy olyan szakmai közegben, amely világnézeti semlegességet vár el. A református teológiai hagyomány szerint a diakónia nem pusztán segítő tevékenység, hanem Krisztus irgalmas szolgálatának folytatása az egyház életében. Amennyiben a diakónus identitása elsősorban professzionális szociális munkásként kerül meghatározásra, missziói küldetése menthetetlenül háttérbe szorul. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy a segítői szolgálat csak akkor lehet eredményes, ha szakmailag megalapozott, és a rábízott emberek jogait tiszteletben tartó módon valósul meg.

A megoldást nem a két terület szembeállítás, hanem a diakónusi identitás teológiailag megalapozott és etikai szempontból rendezett megerősítése jelenti. Olyan keretekre van szükség, amelyek világossá teszik: a diakónus szolgálat a egyszerre szakmai és hitbeli természetű és e kettő nem kioltja, hanem – megfelelő szabályozás mellett – gazdagíthatja egymást.

„Manapság sokat gondolkodunk azon, hogyan tegyünk bizonyosságot, mi a tennivalónk, hogyan tudjuk Krisztust felmutatni? A diakónia atmoszférájában milyen egyszerű ezekre a felelet! Hagyja az egyház, engedje, vállalja, hogy Krisztus újra kifejeződjék életében! Ő ma is ebben fejeződik ki: könyörület, szeretet és szolgálat.”²³

A diakónus hivatása ebből a szolgáló Krisztusból fakad, és akkor marad önazonos, ha szolgálatának középpontjában az irgalmas Úr személye áll.

ABSZTRAKT

A diakónus mint keresztyén szociális munkás? Szerepértelmezési és etikai dilemmák a diakónusi szolgálatban

A tanulmány a diakónus szerepének teológiai, jogi és szakmai értelmezését vizsgálja. Kiindulópontja az a kérdés, hogy a diakónus tekinthető-e keresztyén szociális munkás-

23 JUHÁSZ Zsófia: *Egyházunk szeretszolgálat*, Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1969, 4–5.

nak, illetve milyen etikai és identitásbeli dilemmák fakadnak ebből az értelmezésből. A dolgozat áttekinti a diakónia református teológiai alapjait, az egyházi törvényi szabályozást, valamint a felsőfokú diakónusképzés célját. Elemzi a Szociális Munka Etikai Kódexének világnézeti semlegességet hangsúlyozó elveit, és bemutatja az ebből fakadó feszültségeket a missziói küldetést hordozó diakónusi szolgálatban. Két konkrét eset ismertetésén keresztül rávilágít a szakmai és hitbeli meggyőződés közötti konfliktusokra. A tanulmány javaslatot tesz egy Keresztény Szociális Munka Etikai Kódexének kidolgozására, amely keretet biztosíthatna a diakónusi identitás teológiailag megalapozott és szakmailag rendezett gyakorlásához.

Kulcsszavak: diakónia, diakónus, keresztény szociális munka, református teológia, etikai dilemmák, misszió, világnézeti semlegesség, szociális munka

ABSTRACT

Deacon as Christian Social Worker? Self-Perceptual and Ethical Dilemmas in the Diaconal Work

This study examines the theological, legal, and professional interpretation of the role of the deacon. Its starting point is the question of whether the deacon can be regarded as a Christian social worker, and what ethical and identity-related dilemmas arise from this interpretation. The paper reviews the Reformed theological foundations of diaconia, the relevant church legislation, and the objectives of higher education in diaconal training. It analyses the principles of worldview neutrality emphasized in the Code of Ethics of Social Work and presents the tensions that emerge from these principles within diaconal ministry understood as a missionary vocation. Through the presentation of two specific cases, the study highlights conflicts between professional standards and faith-based convictions. Finally, it proposes the development of a Code of Ethics for Christian Social Work that could provide a framework for a theologically grounded and professionally coherent practice of diaconal identity.

Keywords: diaconia, deacon, Christian social work, Reformed theology, ethical dilemmas, mission, worldview neutrality, social work